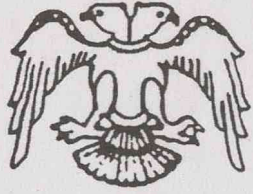


KUÇUK MENDERES

7-11

1941



TÜRK TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ  
SÜRELİ YAYINLAR

KAYIT NO: ..5012746.....

ADI: ..Küçük Henderes.....

CİLT: ..

SAYI: ..7-11.....

YIL: ..1941.....

TÜRK TARİH KURUMU

KÜÇÜK

# Menderes

Tire Halkevi Dergisi

YIL : 2

SAYI : 7

## İçindekiler

İkinci yıla girerken	Küçük Menderes
Tire ekonomisi üstünde	Rüştü Ülken Tire kaymakamı
19 Mayıs	»
Gökçen türkü söylüyor	Z. Hanhan
Aydın oğulların ait kitabeler	Ulvi Yelken
Tirede "Yeni cami,"	Faik Tokluoğlu
Fiat ve Devlet müdahalesi	Ekrem Özelmas
Tirede Arteziyen kuyuları	Cemil Öder
Karanfile dair maniler	Nahit Nafiz Fdgüer
Tirenin nüfus ve coğrafi iskânı	Halit Nafiz Edgüer
Artık (Şiir)	M Kadri Batur
Manisa (Şiir)	Nahit Nafiz Edgüer



H A Z İ R A N

1 9 4 1

CUMHURİYET MATBAASI — İ Z M İ R

# KÜÇÜK MENDERES

## İkinci Yıla Girerken

Bu sayımızla ikinci yaşımıza basıyoruz. Yıllar, milletler için bir nefes alma zamanı kadar kısadır. Fakat insan ömründe bir yılın mânası ve ehemmiyeti vardır. Seneler nasıl günlerden teşekkül ederse, hayatımız da hatıralardan örülür. Ve her geçen yıl ömrümüzden bir azını ve hatıralarımızdan bir çoğunu alarak bilinmeyen yerlere götürür.

Küçük Menderes bu sayısıyla ikinci yaşına basıyor. Geride bıraktığımız zaman hedefe varmak için sarfedilecek zamana göre çok azdır, kayde bile değmez. Şu var ki bir yıl içinde yapılan işler ilerisi için bize bir fikir verecektir.

Ne yaptık?... Esasen çok büyük şeyler yapmak, dünyaya yeni sesler, yeni renkler getirmek, kalemlerimizi bir Sihirbaz değneği gibi kullanarak herkesi hayrete düşürmek iddiasında değildik. Küçük Menderes'te görülmedik bir masal bahçesini seyretmek, duyulmadık bir şarkıyı dinlemek isteyenler elbette hayal inkisarına uğramışlardır.

Biz köşemizden yalnız iyiyi, Doğruyu, Güzeli aramakla iftifa ettik. Bunu bulduk

demiyoruz. Fakat elde edilen neticelere bakarak hedefe varan yolun üstünde olduğumuzu anlıyoruz. Bize ileri hamleler yapmak hızını veren de bu müşahedemizdir.

İhtimal Küçük Menderes'te bir İlim seviyesi, bir Sanat tekniği arayanlar ve bulamadıkları için üzülenler olmuştur. Gene belki mecmuamızda kafasının dünyasını seyretmek isteyenler de vardır. Fakat biz, ne endaze ile ilim satan bir bedestanız ne de fikirler üzerinde spekülasyon yapan bir borsa merkezi.

Küçük Menderes bir sene Halkın içinde, Halkla beraber, Halk için çalıştı. Atatürk ihtilâlinin İlimde, Sanatta, Teknikte halka çevrilen prensiplerini müdafaa etti. Bedeli dünyanın en yüksek fiyatıyla ödenen Türk inkılâbının organı olmağa gayret etti.

(Atatürk nesline lâayık bir memleket mecmuası olmak yolundayız. Kervan hedefine doğru ağır fakat emin adımlarla ilerliyor.)

KÜÇÜK MENDERES



5012746  
TT-7-11  
1951,7-11

Hediye: Türk Tarih Kurumu, 2024

200 TL

# Tire Ekonomisi üstünde

RÜŞTÜ ÜLKEN  
Tire kaymakamı

Toprağında her türlü servet kaynak ve hazinelerini ve bütün refah imkânlarını saklıyan Tirenin ekonomik bünyesini takviye etmek için istihsalı artırma faaliyetine kendirden başlamak gerektir. Bunda, kanaatimce, şüphenin gölgesine bile yer yoktur.

Tirede kendir istihsalı mevzuunun üç mühim safhası vardır: ziraî, sınaî, ticarî.

Bu safhaların ayrı ayrı tetkikine girişmezden evvel bir noktayı tebarüz ettirelim :

Yalnız çiftçiyi müstahsil sayıp sanat sahiplerini, tacirleri ihmal etmek ve mevzuun çerçevesi dışında bırakmak asla doğru değildir. Bu günkü şartların doğurduğu harp ekonomisi zaruretleri onlara da istisnâî çapta vazifeler yüklemiştir. Meseleyi şu şekilde düşünelim : Servetin derecesini, mübadelesi mümkün, kıymetinin derecesile ölçmek icap eder. Elbette bir çuval buğdayın, bir çuval un kadar kıymeti ve bir çuval unun, undan çıkacak ekmek derecesinde değeri yoktur. Keza bir kilo kendirden yapılacak güzel ve sağlam bir urganın kıymeti, şüphesiz ki, bir kilo kendirin kıymetinden fazladır. Mevcut kıymetlere yeni kıymetler ilâve etmek, yeniden servet istihsalından başka bir şey değildir. Hatta doğrudan doğruya kıymet vücudâ getirmeyen, fakat bunların varlıklarını temine yarayan

çalışmaların da kıymeti ötekilerden aşağı sayılamaz. Meselâ emniyet ve asayişini temin eden hükümet memurları olmasa ötekilerin kıymeti sifıra düşer. Hükümet memurlarının hepsinin böyle bir varlık sebebi vardır. Onlar doğrudan doğruya müstahsil değillerdir. Fakat umumî istihsalâtın devamı, onların çalışmasına bağlıdır. Yeter ki kendilerine verilen içtimâî fonksiyonun ehemmiyet ve mes'uliyetini kavnyarak vazife şuuru ile çalışsınlar. Bu şuuru gösteremeyenlerdir ki parazit sayılabilirler ve tabiatile cemiyetin gazabına uğrarlar.

Bu itibarla, eski fizyokratlar gibi istihsalı yalnız toprağa hasredip bunun dışında kalanların bu milli dava mevzuundaki aktif rollerini gereği gibi mühimsememek, memleketimizin iktisadî imkânlarını bilmemek gafletine düşmek demektir.

Bu kısa ve lüzumlu izahıtan sonra kendir istihsalının üç safhasını sırasile tetkik edelim:

## 1 — Ziraî safha :

Tirede kendir ekim sahası, son istatistik kayıtlarına göre, ortalama olarak 1500 hektardır. Bunun 500 hektarı kaza merkezi bölgesindedir. Mütebakisi de Tirenin doğu tarafından başlayarak Menderes vadisinde batıya doğru uzayan sahada yani Kızılcahavlu, Kahrat, Doyranlı, Ye-

ğenli, Deşrefli, Çiniyeri, Kürdüllü, Boynuyoğun, Akkoyunlu, Karateke, Mahmutlar, Turgutlu, Alacalı, Yenioba, Eskioba köylerinde - dir.

Kendir ziraatını kazanın batı tarafına tamamen yaymak imkânı da vardır. Nitekim bu imkân -sevinçle görüyoruz- kısmen tahakkuk etmiş ve Işıklar, Kurşak, Yeniçiftlik, Subaşı, Kırbaşı, Naime, Tulum, Burgaz köylerinde de kendir ziraatine başlanmıştır. Buralarda kendir ziraati ilerlediği takdirde ekim sahası az bir zaman içinde çok genişleyecektir.

Kendirin pazarlarda daima müşteri bulması, istihsal masrafının azlığı ve satış fiyatının yüksekliği ekim sahasının genişlemesine mahsûs suretle müessir olmuştur. Bilhassa çiftçinin, ekip yetiştirdiği kendirini kısmen veya tamamen tarlada -hem de iyi fiatla- satarak paraya en çok muhtaç bulunduğu bir mevsimde ağır faizler altında ezilmeden, hükümetin yardımına ihtiyaç göstermeden diğer ziraî ihtihsal masraflarını da karşılayabilmesi hususi bir mazhariyettir. Bu suretle kendir ziraati, aynı zamanda bütün ziraî bünyenin kuvvetli ve esaslı bir yardımcı unsurunu teşkil etmektedir.

En az masraflı ve en çok kârlı olan bu mübarek mahsulü sulama usulile de müsait topraklarda yetiştirmek mümkündür. Bütün imkânlardan istifade edebilmesi için köylümüz teşvik ve irşat olunmakta-

dır. Maamafih kendir bugünkü piyasa vaziyetini muhafaza ettikçe -ki edeceği şüphesizdir- ekim sahası kendiliğinden çok seri ve büyük bir inkişafa mazhar olacaktır.

Ancak dönümden fazla mahsul almak suretile istihsalı artırmak, o kadar kolay bir iş değildir. Bu hususta ziraatla sanayi arasında büyük bir fark vardır. Meselâ bir urgan fabrikası kurmak isterken müte-hassis bir mühendise fabrikanın günde kaç ton kendir işliyeceği söylenir ve ona göre bir plân hazırlatılır. Sonra plâna göre lâzım olan makine de getirtilerek fabrikanın inşaatına başlanır. Bir iki senede fabrikanın inşaatı bitmiştir. Artık hacmine göre günde işleyebileceği kendir geldikçe fabrika bunu işler. Burada esas mesele, muayyen sermayeyi temin etmektir. Halbuki aynı fabrikanın işleyeceği kendiri yetiştirmek, hiç de öyle basit ve kolay değildir. Kendirin yetişmesinde ve verimi üzerinde bir çok âmil-ler rol oynamaktadır. Evvelâ kendir ziraatine elverişli toprak seçmelidir. Çünkü her toprakta kendir yetişmez. İkincisi münasip toprak seçildikten sonra bile onun hazırlama şekli, göbrenmesi, göbrenin nevi ve ekilme usulü, havanın gidişi.. Mütéhassısların dediklerine göre hep verim üzerinde tesir yapan mühim faktörlerdir.

RÜŞTÜ ÜLKEN  
Tire Kaymagamı

— Devamı var —

# 19 MAYIS

Tirede 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramı yüksek değer ve ehemmiyetine yaradır bir şekilde ve çok parlak merasimle kutlanmıştır.

Gençlik teşkilatı ve bütün okullar talebesi tam saat 8,30 da Orta okul binası önünde hazır bulunmuş, oradan Halkevi bandosu ile ve muazzam bir kütle halinde hareket edilerek Alay parkına gidilmiş, parktaki Atatürk büstüne çelenkler konulmuştur. Çelenk koyma merasiminden dönen alay, muayyen vaktinde jimnastik şenlirlerinin ve asıl törenin yapılacağı alana gelmiştir.

Saat 9 da Kaymakam Rüştü Ülken, yanında Mevki komutanı ile Parti reisi, Halkevi reisi, Belediye reisi ve Maarif mümessili olduğu halde toplantı yerine gelmiş, sporcuları ve mükellefleri teftişten sonra tribünde yer almıştır.

Müteakiben İstiklâl marşı söylenmiş ve bu esnada sahaya Türk bayrağı çekilmiştir. Bundan sonra Kaymakam Rüştü Ülken ve tertip komisyonu tarafından evvelce seçilmiş olan bir genç günün mâna ve önemini belirten birer söylev vermişlerdir.

Kaymakamımızın irticalen ve coşkun bir şekilde aşağıda verdiği söylev, büyük bir heyecanla ve binlerce halkın alkış tufanı arasında dinlenmiştir:

Aziz Türk gençliği, sevgili yurddaşlar,  
Bu gün, 19 Mayıs Gençlik ve Spor bayramımızdır.

Her yıl artan bir heyecanla kutladığımız bu günün inkılâp tarihimize çok derin, çok şümüllü mânalara vardır:

19 Mayıs; Türk gençliğinin hareket, enerji ve hız kaynağıdır.

19 Mayıs; muazzam Türk kalkınmasının, Türk rönesansının bir ifadesi, bir sembolüdür. Nihayet,

19 Mayıs; Ulu Kurtarıcı Atatürkün, şahlanmış bir iman halinde, Samsuna ayak bastığı mutlu gündür:

Evet! Türk istiklâl cidalinin büyük başbuğu Atatürk, böyle bir 19 Mayıs günü Anadolu toprağına ayak basmıştı. Onun Anadoluya gidişinin hedefi; Türk milletinin asıl varlığında gizli bulunan kuvvetleri harekete getirmek, Türk vatan ve istiklâlini kurtararak yeni Türkiye'yi kurmaktır.

O Büyük Dahî ve Eşsiz Kahraman, 22 yıl önce, bu maksatla Samsuna çıktığı gün milletini, vatanını tam bir yokluk içinde bulmuştu. Ne ordumuz, ne de silâhımız vardı. Yurdun dört bir köşesi işgal altında idi. Devlet adına İstanbul'da salta-

nat ve hilâfet denilen bir heyulâdan başka bir şey yoktu..

İşte o gün, 19 Mayıs 1919 günü, Atatürk Samsuna ayak basar basmaz her şey değişti ve ondan sonra her şey var oldu..

Yeni Türkiye'nin kurulması davasını üzerine alan Atatürk, tarihin bu en büyük Türkü bütün Türk milletinin iradesini kendi içine sığdırarak kurtuluş savaşına atıldı.

19 Mayıs 1919 da, şefaklarımızdaki Alsancağın sönmeyeceğine inanan münevverler çok azdı. Fakat onun sönebileceğini asla hatırlardan bile geçirmeyen koskoca bir millet vardı. Atatürk millete inanıyor-du Millet de ona inandı. Ve bu sayede dünya tarihinin en ağır imtihanını vermek suretile zaferlerin en parlağına kavuştu.

Hiç bir zaman esaret kabul etmeyen Türk milleti, binlerce yıllık istiklâlini yeni baştan ve yepyeni şartlar altında kurdu.

Onun içindir ki bu gün, yalnız sporcu gençliğin değil, bütün Türk milletinin bayramıdır.

Onun içindir ki bu gün, ilk vazifemiz onun, şimdi şu dakikada 18 milyon kalbin aşkını paylaşamadığı sevgili ve Ebedî Atamızın mübarek hatırası önünde sonsuz

## Gökçen Türkü Söylüyor

919 yılının 19 Mayıs akşamı... Küçük Menderes ovasında hülyalı bir gurup başlamak üzeredir Gökçen evinin önünde bir zeytin ağacının dibine bağdaş kurmuştur. Şehirden dönen köylüler ona, İzmirin işgal edildiğini haber veriyorlar. Efe dalgın ve düşüncelidir.

Yudum, yudum içmişler ufkun kızılığını  
Karşı dağa çekilen sarhoş bulut yığını  
Gökler kanlı çevresi yaralı bir Zeybeğin  
Nabzından kan damlıyor sulara (Günüzbey)in  
Gazâ meydanlarının hali var akşamlarda

tazim, minnet ve şükran duygularıyla eğilmektir.

Arkadaşlar,

Yaşamak isteyen milletlerin en ön safta yaşatmağa mecbur oldukları kütle, şüphesiz ki, gençliktir. Yaşamak, gençlik için bir rüçhan hakkıdır. Fakat her hakkın meşruiyetini ancak vazife temin eder. Unutmamalıdır ki: Türk gençliğinin vazifesi, çok büyük ve ağırdır. Zira Atatürk en kıymetli eserini ona, Türk gençliğine emanet etmiştir. Bu mukaddes emanetin korunması, millî kalkınma hareketimizin devam ve inkişafı sağlam, gürbüz, maddî ve manevî sıhhatlı, disiplinli, karakterli ve yurd müdafaasına müktedir nesillerin yetişmesine bağlıdır. Beden terbiyesi bunda en mühim rolü oynadığı içindir ki; 19 Mayıs günü, Gençlik ve Spor bayramı olarak kabul edilmiştir.

Bu gün 19 Mayıs bayramını kutlarken manevî varlığı vefakâr Türk milletinin kalbinde yaşayan Atatürkün ruhu, bizimle beraberdir. O büyük ruh, eserinin bütün güzelliğiyle, bütün kuvvet ve haşmetile

Ölüm rüya görüyor saz benizli damlarda  
Sükûn indi toprağına göklerden alçalarak  
Gökçen türkü söylüyor ufuklara dalarak  
Düşündüren bir mısra ve düşünen bir beste  
Mor sünbüllü yaylalar konuşuyor bu seste  
Koyu nefti ormanlar ürperdi sıra sıra  
Ödemiş dağlarında canlandı bir hatıra  
Kumral, kıvrık saçlı bir çobanın sevdası  
Sonra gurbet kahrının çilesi, bitmez yası  
Köyden sınır boyuna uzanan bir yolculuk  
Göğsünde alkanlardan güller açan bir çocuk  
Dümanlı gözlerinde bir hatıra eriten  
Solgun bir dul hayali kımıldadı beriden:

yaşadığını görerek müsterihtir.

Nasıl müsterih olmasın ki : Türk milleti bugün başında kendi iradesinin aziz timsalini, yüce şefi İnönüyü bulmakla, dünyanın kan ağladığı bir devirde, emniyet ve sükûn içinde yaşamakta; millî birlik ve beraberliğinin bütün kudretini hissetmekte ve başkalarına hissettirmektedir.

Türk gençliği beden, ruh, kafa ve ahlâk kuvvetlerini artırmak için mütemadiyen teşkilatlanmakta; yurd müdafaası icaplarına göre yetiştirilmektedir.

Atatürk, 19 Mayıs'ta öyle bir gazaya başlamıştır ki: zaferleri tarih boyunca, Türk milletinin varlığı müddetince devam edip gidecektir.

Yaşasın Türk milleti.

Yaşasın onun Büyük Şefi İnönü.

Yaşasın Türk gençliği.

RÜŞTÜ ÜLKEN  
Tire Kaymakamı

Aldı Dul :

Eaşımda esiyor Bozdağ'ın kışı  
İkiye bölündü uykumun düşü  
Kanatlandı uçtu yuvamın kuşu  
Şahan pençeledi onu ne fayda...

Efemin gittiği o gündenberi  
Çiçekli bahçeler bir yangın yeri  
Yavru yuvasına dönmedi geri  
Ayrılıkla bitti sonu ne fayda...

Sular akan bir Yakut, Ardıç ormanları mor  
Efenin tbrküsünde sanki bir kalb çarpıyor..  
Tezenen bir kuş gibi atladı telden tele  
Köroğlu kır atını bağladı çamlı bele

Aldı Köroğlu :

Dağlara korku salanım  
Kartalı gökten alanım  
Eğer dökülürse kanım  
At sırtında dökülsün hey..

Nolur tuğlar çekilirse  
Nolur kanlar dökülürse  
Benim belim bükülürse  
Yâr yolunda bükülsün hey...

Köroğlu! oynat kılıcı  
Parlasın namlının ucu  
Beyler kalesinin burcu  
Parça parça sökülsün hey..

Sesler bir şimşek gibi çaktı karşı dağlardan  
Satır satır toprağa kan sızdı mısralardan.  
Bu türküde konuşan hürriyetin sesidir  
Bu türkü Çamlıbel'in Bozdağ'a müjdesidir.  
Gökçen efe düşündü içinden burkularak:  
"Ölmek mânâlı bir şey alından vurularak  
Yaşamk da mânâlı sevgi için, Yurt için,,

Aldı Şair :

Efem bırak sızlasın bırak kanasın için  
İstirabı tatmayan aşkın yabancısıdır  
Çektiğin ağrı efem bir doğum sancısıdır  
Bu çektiğin sancılar müjdesidir yarının  
Gene düğünü başlar Tire ovalarının  
Gene güme dağında açar penbe çiçekler  
Gene oyuna kalkar çam yarması Zeybekler  
Her karanlık gecenin sonu mutlak bir şafak  
Sakin üzülme efem, yarın güneş doğacak.

Z HANHAN

(x) Bu şiir, arkadaşımız Ziya Hanhan'ın hazırladığı "Gökçen efe,, destanından bir pasajdır.

K. M.

## Aydın Oğullarına Ait Kitabeler

### II

## Tirede Büyük Kal'a Köyündeki İsa Bey Çeşmesi

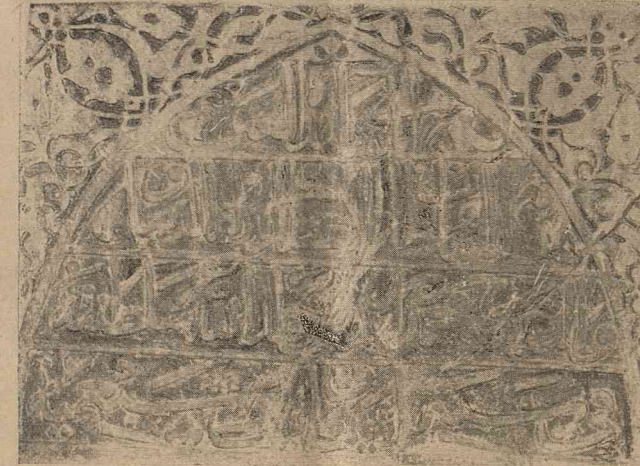
Selçukî devletinin yıkılmasından sonra, Ege havzasının en zengin ve en münbit bir parçası olan Küçükenderes vadisinde bir asır kadar hükümet sürmüş olan Aydın oğulları hükümetinin tarihini aydınlatacak yeni vesikaların bu gün ikincisini neşrediyoruz. Bu; Tirenin on beş kilometre batısında evvelce Büyük kadife şimdi Büyük kale köyü denilen ve Boğaz içi nahiyesinin de merkezi bulunan köyün içinde Aydın oğullarından İsa bey adına yapılmış bir çeşmedir. Bu çeşme halen metrük bir halde-

dir. Üç yerinden kırılmış olan gayet süslü mermer kitabesinben başka bir şeyi kalmamıştır. Köyün kadirşinas halkı kırık olan bu kitabeyi etrafına demir çember geçirerek bu güne kadar muhafaza etmişlerdir. Kitabenin yazısı mustatil şeklinde bir mermer üzerine resmedilen pence-re kemeri içine güzel bir sülüs ile yazılmış bulunmaktadır. 782 tarihini taşımakta olan bu kitabe şudur:

Emere biinşai hazihil ayn  
Essultanül âzam fahrüt-devleti veddünya  
Veddin İsa ibnü Mehmet ibnü Aydın hal-  
ledallahü saltanatü  
Fi senetü isneyn ve semanin ve seb,amiye  
782

Köy halkı ile yaptığım konuşmalarda bu köyün Aydın oğulları zamanında İsa beyin sayfiyesi olduğunu, o zamandan kalma bir iki köşkün temelleri üstüne

şimdi binaların yapılmış olduğunu işittim. Büyük kale köyü Tire ile Selçuk (Ayasluğ) arasında ve her ikisine de hemen aynı mesafede bulunmaktadır. İsa bey bilindiği üzere Aydın oğulları emaretinin müessis ve banisi olan Mehmet beyin beş oğlundan en küçüğüdür. Düsturnameye göre Mehmet bey hükümetin merkezi olan Birgide otururken emaretin muhtelif yerlerinin idaresini oğullarına bırakmıştı. En büyük oğlu Hıdır beye Selçuk (Ayasluğ) Gazi Umur beye İzmir, İbrahim beye Bademya,



İsa bey çeşmesi

Süleyman beye de Tireyi vermişti. İsa bey ise kendisiyle birlikte Birgide kalmıştı. Babasının ve kardeşlerinin ölümünden sonra emaretin idaresini eline alan İsa beyin Birgiyi bırakarak Selçuk'da oturması ihtimali fazladır. Çünkü babası Mehmet bey hükümet merkezi olan Birgide

Ulu camii yaptırdığı halde İsa beyin Selçuktaki büyük İsa bey camiini yaptırması, Selçuk'a yakın olan büyük kale köyünü çeşmeler ve belki de diğer eserlerle süslemesi ve bu köyün onun bir sayfiyesi olması bizi bu mütalâaya sevketmektedir.

Tarihçilerimizden bir kısmı (Ahmet Tevhit bey) (Necip Asım - Mehmet Arif beyler) İsa beyi Umur beyin oğlu, bir kısmı da (Halil Etem bey) kardeşi olarak göstermişlerdir. Sayın üstad Fuat Köprülü Aydın oğullarına ait neşrettiği bir yazısın-bu meseleden bahsederken (İsa beyin Umur beyin oğlu değil Halil Etem beyin kabul

## Tirede "Yeni Cami"

Yazan : FAİK TOKLUOĞLU

Eski Türk medeniyetinin Tire kültür tarihini süsleyen bedialarından birisidir. Bu gün mimarî tarzının inceliği ve asilliği bütün ziyaretçilerini hayretlere, hayranlıklara garkeden Yeni camidir. Filhakika bu cami Tirenin en güzel bir Türk mabedi olmak-tan başka müstesna bir san'at âbidesi vas-fını taşımaktadır.

Camiin banisi, iç kapısı kitabesinden anlaşılacağı üzere «Behram Kethuda» adın-da bir zattır. Yapıldığı tarih maalesef tes-bit edilememiş ise de bu kitabedeki (nazmı bedi) kelimesinin delâletile (1076) tarihinde esaslı bir tamir gördüğü anlaşılmaktadır

İç kapı üzerindeki kitabe şudur:

Barekâllah bu imaret ferruh revnak feza  
Zahidinin merciidir bu mekânı pür sefa  
Kevkebi dürrü gibi revnak verir hem nazara  
Cayigir abidandır kim gelirse merhaba  
Zatı bani pür huludur ismi [Behram Kethuda]  
Payidar olsun anın kim bu binası daima  
Hateme tamiri hem bu ikinci mertebe söyledim  
"Nazmi bedi,"dir çun ana tarih ola.

Bu tarihin matlaı yukarıda söylediğimiz gibi 1076 tarihine delâlet etmektedir. Ca-miin inşasına nezaret edenlerin kimler ol-

ettiği veçhile kardeşi olduğunu gerek bu kabir taşı (Birgide İsa beyin kabri) gerek Düstürname sarahaten gösterdiği gibi Ayas-luğ'daki İsa bey camiinin kitabesi de bunu teyit etmektedir. (x) Üstadın gösterdiği bu vesikalara biz İsa bey çeş-mesini de ilâve ediyoruz.

ULVİ YELKEN

(x) Türkiyat mecmuası, ikinci cilt S. 424

dukları ve inşa masrafları belli değildir. Camiin cümle kapısından girildiği zaman sağ taraftaki büyük sütunun üzerindeki demir kuşakta hâkkedilmiş şu yazı vardır.

La teküm bilişi mecrühülfuadi inne-melrızkı alellahilkerim. Ketebehülfakir Osman Kazımpaşalı. Ramazan sene 1005

Zannıma göre Kasımpaşalı Osman camiin nakkaşdır. Camiin iç tezyinatı çok mükemmeldir. nakışların inceliği eski Türk sanatının inceliğini bütün vüzhile göster-mektedir. Tezyinat milli ruh ve zevkimize bu gün bile çok uygundur. Öteden beri bir çiçek memleketi olan Tirenin tam or-tasında yükselen bu Türk mabedinin divar-ları rengârenk güllerle ve tabii rengini ki-reç parçası üzerinde bel-ten gayet güzel tezyinatla çevrilmiştir. Mermer mihrap: bu muhteşem dekorlar arasında ayrı bir sade-lik ayrı bir fevkalâdelik arz etmektedir. Yal-nız minberin sağ tarafında hâk tezyinatına başlanmış maalesef hâk işi yarım kalmıştır, baninin ölümü yüzünden tekrar el sürül-memiştir. Camiin hususiyetlerinden biri de kubbesinin çok büyük ve geniş bulun-masıdır. Bu cami 1299, 1331 tarihlerinde iki büyük tehlike geçirmiştir. 1299 tarihinde Tahtakal'a boğazındaki Ahmet Sandık oğ-lunun dükkânından çıkan yangın Savran hanının bulunduğu yere kadar yayılarak camiin revakları ve dış mahfeli ve minare-sinin alemlî kâmilan yanmış ve havlısında bani tarafından yaptırılan ilk şadırvanın üzerine büyük bir ağacın devrilmesi yüzün-den harap olmuştur. Bu şadırvan da ca-miin hususiyetile münasip bir değerde idi.

## Fiat ve Devlet Müdahalesi

(Ekrem Özelmas'ın Tirelilere verdiği konferans)

### IV

İstihsal miktarının artması halinde ma-liyet fiatında husule gelen değişikliğe ge-lince; Bu da iki kısma ayrılmaktadır.

a - **Miktarın çoğalışı maliyeti yük-seltir.** Bilhassa ziraî mahsulât bu nevi-dendir. Zira ihtiyaç arttıkça münbit olma-yana fena topraklara gidilmek mecburiyeti vardır. Tabii bu topraklar daha fazla bir masrafı istilzam eder.

b - **Miktarın çoğalışı maliyeti azal-tır.** Sanayi mamulâtı bu nevidendir. Zira istihsal arttığı zaman hususî masraflar ve istihsal masrafları aynı zamanda artmakla beraber umumî masraflar sabit kalmaktadır. Bu takdirde sanayide istihsal miktarı art-tıkça maliyet o nisbette ucuzlamaktadır.

Bu hal kapitalist devletlerde göz ka-maştırıcı bir şekil alan sanayideki ufki ve amudî temerküzlerin mühim bir se-bebini teşkil eder.

İlâve etmek lâzımdır ki, hakikî (réel) ekonomik hayatta teknik inkişaf, moda halkın hayat seviyesi, amele ücretlerinin

Bu günkü şadırvan 1303 tarihinde yapılmıştır. Göbeği Sür'atlide Hacı Kadı oğlunun evinden getirilmiştir. Evliya Çelebi, camiin revaklarının 1085 tarihinde dört mermer sümaki sütun üzerinde olduğunu bildirmektedir. Bu gün ise on mermer sü-tun üzerine alınmış ve nisbeten eski şekline uygun bir hale getirilmiştir.

1332 tarihinde Tirenin büyük yangı-nında camiin etrafı kâmilan yandığı halde cami ortada kalmış ve kurtulmuştur. Eski Türk san'at ihtişamını bu günkü nesillere nakleden bu âbide ebedî Türk nesillerine eski günlerin san'at heyecanını yaşatacaktır.

FAİK TOKLUOĞLU

yükselişi gibi amillerde fiatların teşekkülünde müessir olurlar

Arkadaşlar, mevzuumuza başlarken mü-badelenin

MAL — PARA — MAL

şeklinde cereyan ettiğini işaret etmiştik. Demek oluyorki her mübadelenin iki cep-hesi vardır: Mal — Para

Fakat buraya kadar fiatları tanzim eden kanunları ve fiatlara müessir olan âmilleri araştırırken daima mal cephesinden yürü-dük. Halbuki mal cephesinin karşısında "para," dahi mühim bir cephedir. Fiatların tahvilinde bilhassa buhranlı devrelerde ve uzun zaman fasıllarıyla tekrar eden bünyevî tahvillerde Structure temevvüç-lerinde) paranın ehemmiyetli tesiri ol-muştur.

Denilebilir ki uzun bir müddet içinde veya buhranlı bir zamanda fiatlarda umu-mî bir tahvil vukua geliyorsa bu, mal cep-hesinde vukua gelen değişmeden değil (pa-ra) cephesinde vaki olan bir tahvilden doğ-maktadır.

Zira her maddenin fizik yapısı, istihsal tarzı, coğrafi vaziyeti, iş gücü tesbiti biri-birinden çok farklıdır. Bunların hep birden değişmesine imkân yoktur. Binaenaleyh ol-sa, olsa bu şekilde farklar arzetmeyen (pa-ra miktarı) değişebilir. Nasıl ki Ptoleme nin yaşadığı eski zamanda, ecranı semavî nin her yerinin dünyaya karşı vaziyetleri çok başka olduğu halde Şarktan Garba doğ-ru hareket ettikleri zannı (Copernic'in iza-hı ile bir taraf edilerek hakikatın tamamen aksine olduğu ortaya çıkmış ise, fiat tah-villerinin de sebebi mal cephesinde değil para cephesinde olduğu iddiası böyle bir hakikatı ortaya koymuştur denilmektedir.

Para mübadele vasıtası rolünü ifa eden bir (bono) dur. Bu (Bono) insana mevcut eşyadan bir kısmına malik olmak hakkını bahşeder. Eşya ise mahduttur. Mahdud

olan bu eşya karşısında (Bono) lar çoğaldıkça her (Bono) ya isabet eden (eşya payı) azalmaktadır. Binaenaleyh çoğalan bonoların kıymetleri azalmakta ve fiatları yükselmektedir.

İşte bu esastan hareket eden Ricardo miktar nazariyesini koruyor. Ve bu nazariye şöyle bir formül ile ifade olunur:

Fiat (PriX) = P; para (Mnaie) M ve mevcut eşya (Transaction): T ile ifade olundukta:

$$P = \frac{M}{T}$$

şeklinde bir formül elde ederiz.

Bu formülü (Irving Fiseher) inkişaf ettirerek iki unsur daha ilâve etmiştir:

1 — Para miktarının tedavül sür'ati:

2 — Paranın yerini tutan mübadele vasıtaları (hesaptan hesaba nakil çek gibi) = M' ve bunların tedavül sür'atleri = V'

Bu takdirde formül:

$$P = \frac{MV + M'V'}{T}$$

şeklini alır.

Bu nazariyenin doğruluğunu iddia edenler bir çok misaller vermektedir. bilhassa kâat para devrinde umumî harpte Almanların infilâsyonlar, Fransada [Banque de lavo] 1716 - 1720 in vaziyeti [1789 - 1796 Assignats] smindeki bir nevi paranın sebebiyet verdiği korkunç fiat yükselişleri nezariyeyi teyir ediyor. Keza Rist 1914 de Fransada fiatların tedavül eden para arasında tam bir paralelizm olduğu tesbit etmiştir.

Fakat bu nazariyeyi bir çok noktardan ciddi tenkitlere maruz kalmaktan kurtulamadı. Bilhassa bu hususta ileri sürülen şu tenkitler zikre değer mahiyettedir.

1 — Lescure 1912 de vaziyeti şöyle izah etmektedir.

1850 — 1910 Devresi üç esasî umumî fiat tahvilleri kaydetmiştir.

1850 — 1875 devresi

1875 — 1896 „

1896 — 1914 „

1850 — 1875 devresinde fiatlar yükselmektedir,

Miktar nazariyecilerine göre sebep Avustralya ve Kaliforniyada kıymetli madenlerin işletilmesidir. Halbuki; Bu devrede demiryollarının İngilterede, Fransada, Almanya da sür'atle kurulduğu bir zamandır. Bu iktisadî faaliyet, maden istihsalâtını ve bu istihsalâta bağlı bulunan sanayi inkişaf ettiriyor. Şüphesizdir ki bu geniş ekonomik faaliyete dahil olan kâarların istihlâk kabiliyetleri artmıştır. Bu suretle giyim eşyasına karşı vaki fazla talep mensucat sanayii, yiyecek maddelerine karşı vaki olan talepte ziraatı inkişaf ettirmektedir.

Hulâsa: (Talep), (Arz) ı geçtiği için fiatlar yükselmiştir. 1875 - 1896 devresinde ise fiatlar düşmektedir. Teknik inkişafı istihsalâtı arttırmakta, demir inşaatı ise bir durgunluk geçirmektedir. Bu suretle umumî olmamakla beraber bazı maddelerde fiat düşüklükleri vuku olmuştur.

1896 - 1914 devresinde de fiatlar tekrar umumî bir yükseklik kaydediyor. Bu zamanda Arjantin ve Brezilya gibi yeni memleketler ilerliyor. Elektirikin, motorun, tramvayın, otomobilin Millî Müdafanın ehemmiyet kespertesile harp sanayiinin ve gemi inşaatının inkişafı ile geniş bir ekonomik faaliyet vardır. TaleP artmaktadır, ve fiatlarda bu sebepten yükselmektedir.

Hulâsa: Bütün ekonomik mekanizma tam bir solidarite içindedir. hususî görülen bir hareket umumileşmektedir.

2 — Nogarö'nün tenkidi : Bu zata göre istihsal edilen kıymetli madenler mutlaka tedavüle arz edilmez. Bilâkis bankaların hazinelerinde muhafaza edilir. Bunlar karşılık gösterilerek krediler açılır. Açılan krediler istihsalâtı arttırır. Bu suretle miktar nazariyecilerinin aksine olarak kıymetli maden istihsalâtı fiatları yükseltmeyip istihsalâtı arttırmak suretile fiatları düşürür. İşte tamamiyle aksi istikamette tesir eden bir âmîl!

3 — Üçüncü bir tenkit Fischerin genişlettiği formüle karşıdır.

Fischer'in formülünü hatırlıyalım.

$$P = \frac{MV + M'V'}{T}$$

Bu formülde ( paranın yerini tutan mübadele vasıtaları ve sür'ati = M'V' ) ancak ekonomik faaliyetin fazla olduğu bir devirde artmaktadır. Ekonomik faaliyetin şiddet iktisap ettiği bir devirde ise istihsalât ve dolayısıyla piyasadaki mevcut eşya (T) fazlalaşmaktadır

Halbuki; eşya ile birlikte para miktarının artışı fiatlar üzerine hiç bir tesir icra edemez.

Arkadaşlar,

Serbest rekabet halinde fiat teşekkülünü tetkik ederken zarurî olarak şöyle bir neticeye varacağız:

“Bir çok âmîlin tesiri altında bulunan fiatların tarihî tahavvülünü bize gösterecek umumî bir formül bulmak pek güçtür. Ancak muayyen bir memlekette, muayyen bir devre içinde bir gurup istihsalâtın fiatlarına müessir olan âmilleri monogramik tetkiklerle tesbit etmek mümkündür.,,

Mecmuamız bu sayı ile ikinci yıla basarken maddî ve manevî çok kıymetli yardımlarını bizden esirgemiyen değerli kaymakamımız Rüştü Ülken'e ve fabrikatör Mehmet Rüşen Akgün'e teşekkür etmeği bir borç biliriz.

2 — Fîli veya hukukî inhisar halinde fiat teşekkülü :

İlerde, bu günkü cemiyetimizin physionomie'sini tesbite ve devlet müdahalesini tetkike başlayacağımız zaman inhisar vaziyetinin ehemmiyeti daha fazla artacaktır.

Arz münhanisi olmadığına göre, talep münhanisi mevcuttur. İnhisarcı hiç bir zaman taliplerin male ihtiyacı olanların arzu ve keyflerine müdahale edemez. Zorla mallarını satamaz. Fakat inhisarcının elinde hiç olmazsa ya fiatı ve yahut sürüm miktarını tayin etmek salâhiyeti vardır.

Fiatı tayin ederse, sürüm miktarı kendiliğinden taayyün eder.

Miktarı tayin ederse, fiat kendiliğinden taayyün eder.

Fakat ekseriyetle inhisarcı tarafından (fiat) tesbit edilmektedir. Zira gerek fiat gerek miktar tesbit edilirken karşı tarafta talep münhanisi bunlara göre vaziyet almaktadır.

Vaziyeti şöylece hulâsa edelim :

Bir menba suyuna malik olan bir inhisarcı tam ve mutlak fîli bir inhisar sahibidir. Tabii böyle bir şahsın düşüneceği şey (azamî kazanç) temin etmektir.

— DEVAMI VAR —

## Tirede Arteziyen Kuyuları

Yazan : CEMİL ÖDER

Bu üç mesele üzerinde Tirede henüz hiç bir şey düşünülmemiştir. Çok feyizli ve bereketli olan bu bölge hiç bir çalışma ve ilerleme hamlesini inkâr etmeden tasavvur ve tahminlerden çok şey verebilir. O yalnız çalışmak, görmek ister.

Arteziyen meselesi : İlk defa Fransada Artuva şehrinde kazıldığı için bu isim verilmiştir. Fransız mühendisleri Cezayirde açtıkları bu kuyularla çöllerde hayat yaratmağa muvaffak oldular.

Toprak bir takım katlardan, tabakalardan meydana gelmiştir. Bunların bir kısmı killi olup suları sızdırmaz. Toprağa düşen sular sızdırmaz bir tabaka buluncaya kadar girerler. Öyle bir vaziyet hasıl olur ki bu sular çukurluk meydana getirmiş bir killi tabaka üzerinde toplanırlar.

Böyle bir su hazinesine sokulacak borudan su fişkirir. Buna arteziyen kuyusu denir. Bu kuyulardan su devamlı surette fişkirir. Pariste Grennelle ve Passy adındaki iki arteziyen kuyusunun yirmi dört saat zarfında 20 bin metre küp su verdiği hesap edilmiştir.

Tirede mevcut olan bütün sebze bahçe sahipleri çok bol sarfettikleri suyu para ile tedarik etmektedirler. İçlerinde bunu badihava bulan yoktur. Bir kaç bahçede su mazot yakan motorlerle çekiliyor. Diğerleri beygir kullanıyor. Tirenin arazi durumu arteziyen için fevkalâde müsaittir. Bahçe sahipleri açacakları arteziyen kuyularile is-

tedikleri suyu parasız ve bol, lüzumu kadar temin edebilirler. Bahçe sahipleri motorlerini terkedecek olursa memleket iktisadiyatına da yardım etmiş olurlar. Bu motorler başka lüzumlu işlerde kullanılabilir. Çok kârlı olan sebzeçilik arteziyen kuyularile Tiremizde yeni bir inkişaf kaydedecektir. Maltepeye giden yol ve mezbaha civarında bu günkü sayısından fazla yeni sebze bahçeleri açılacaktır. Yağhaneler, parklar, tabakhaneler, şehrin kanalizasyon tesisatı da kendi ihtiyaçlarına göre arteziyen kuyularından azamî istifadeyi temin edebilirler. Müessese sahiplerimiz bunun daha bir çok tatbikat sahasını bulabilirler.

Köylere gelince; bir çok köylerimizde bilhassa yazın hayvan sulamak için bir çok zorluklar çekilmektedir. Bu köylerimizde hayvan sulamak, sebze yetiştirmek için lâzım olan suyu arteziyenlerle temin edebilirler.

Tirede arteziyen yapılamıyacak bir nokta yoktur dersem kehanet etmiş olmam.

Konya ovasının kuraklığına çare arayan müteşebbis bir vali açtığı bir kaç arteziyenle, bu işin mümkün olduğunu bulmuş ve göstermiştir. Adana ve Mersinde arteziyen kuyusu çok taammüm etmiştir. Çukur ovalılar bundan lüzumu kadar faydalanıyorlar.

Cemil Öder

## Karanfile Dair Maniler

Toplıyan : Nahit Nafiz Edgür

Tire bir çiçek memleketidir Bilhassa karanfilin en nadide çeşitleri burada bulunur. Bu sevimli çiçeğe dair pek çok maniler söylenir

85

Karanfilim kan sana  
Kurban olsun can sana  
Kurban yılda bir olur  
Ben her gün kurban sana

86

Karanfilim bitmez mi  
Bu dertlerim gitmez mi  
Gel gurbetten güzelim  
Bu hasretlik yetmez mi

87

Karanfil pembe güzel  
Buldun mu benden güzel  
Ben buldum birisini  
Billâhi senden güzel

88

Karanfil ekilirken  
Dibine dökülürken  
Saçlarından üç tel ver  
Kefenim dikilirken

89

Karanfilim eğmeli  
Ucu altın düğmeli  
Tirede üç güzel var  
Hangisini sevmeli

90

Karanfil patlatırım  
Deryalar atlatırım  
İş inada kalırsa  
Ben adam çattatırım

91

Karanfilsin hazensin  
Dudağımda gezensin  
Tirede her güzelden  
Bin bir kere güzelsin

92

Karanfilim karadan  
Dağlar kalsın aradan  
Mektupla söyleşilmez  
Kavuştursun yaradan

93

Karanfilim açamam  
Ateş gömlek biçemem  
Bana yardan geç derlerler  
Yar tatlıdır geçemem

94

Karanfili dereyim  
Aç koynunu gireyim  
Gönül pembe bir atlas  
Ayağına sereyim

95

Karanfilim açıldı  
İnci mercan saçıldı  
Müjde verin anama  
Benim bahtım açıldı

96

Karanfil koparamam  
Yollar çetin yaramam  
Yar o kadar yakinken  
Ben yanına varamam

## Tirenin nüfus ve coğrafî iskânı

Yazan : HALİT NAFİZ EDGÜER

Mevzuumuz olan Tirenin nüfusuna başlamadan evvel umumî olarak topluluğa sebep olan âmilleri, tabii sebepleri kısaca izah daha iyi olacaktır.

*Ege mıntakasının fizikî coğrafya bakımından telkiki :*

Ege mıntakası garbî Anadolunun bir

parçasıdır. Bu parça tarihî jeolojik devirlerde bir çok değişikliklere uğramıştır. Son yeni tetkiklere göre burası [Ejeid = Egeid] kıt'asının çökmesiyle meydana gelmiştir. Fakat bu çökmeden sonra kütle sabit kalmamış ve zaman zaman yükselmelere ve kırılmalara uğramıştır. Bu yükselme ve kırılmalarda çatlak yerlerde lâv akınları çıkmış ve yirmi, otuz kilometrelik bir sahayı işgal etmiştir. [Kula etrafındaki karakatime veya yatık arazi gibi] çukur yerlerde bazı suların işgalile göller teşekkül etmiştir. [Marmara gölü gibi]

Ege mıntakasında en çok tesadüf edilen arazi birinci zaman arazisi ve tebeşir kalkerleri, neojen göl rüsubatı ile lâv toklarıdır. Burada oldukça yüksek yerlere de tesadüf ederiz. Bozdağ kütlesi [2157 metre]

Bu yüksek yerler de birbirinden şark, garp istikametli vadilerle ayrılmıştır. Bu

vadiler Bakırçay, Gediz, Küçük ve Büyük Menderesten ibarettir. Onun için Ege mıntakasının yağmurları ve sühuneti Akdeniz mıntakasından daha farklı ve daha içreler kadar nüfuz edebilir.

*Ege mıntakasının kısa olarak iklimi ve sühunet rejimi :*

### ARTIK

Yaşın küçük mü sandın  
Çocuk gibi aldandın  
Şekerlendin ballandın  
Kemale erdin artın.

Her gün dilimde adın  
Söyle nedir maksadın  
Tahammül bırakmadın  
Beni bifirdin artık.

Bir kere düştün dile  
Sevmesen de nafile  
Sen benim bile bile  
Koynuma girdin artık.

M. Kadri Batur

Umumiyetle hâkim olan rejim Akdeniz rejimidir. Yani yazları sıcak ve kuraktır. Bu kuraklık mutlak denecek kadardır. Yalnız yazın bazı anî depresyon tahvilleriyle sağnak halinde yağmurlar düşerse de bu yağmurlar faydadan ziyade zararları mucip olur. Kışlar ise mutedil ve yağmurludur. Yağmurlar da intikal mevsimlerinde daha fazla yağarlar. Ege mıntakasında azamî sühunet Temmuzda [35+, 38+], asgarî sühunet ise İkincikânun ortalarında [2+ ile 4+] arasında tahavvül eder. Yağmurlar da muhtelif senelerde [760 m. m ile 580 m. m] arasında oynamaktadır.

İşte basit olarak gördüğümüz bu umumî malûmattan sonra nüfus topluluklarının sebeplerini hulâsa edelim :

*Nüfus topluluğunun tabii sebeplerle*

*bağlılığı :*

İlk insanların bir yere yerleşmesinin

sebeplerini bir kaç kısma ayırabiliriz.

1 — Kolaylıkla ziraata kabiliyetli olan araziler

2 — Nehir kenarları [ Nakil ve gıda meselesi]

3 — Daimî yol uğrağı üzerinde bulunması

4 — Deniz sahillerinden hem gıda, hem de tabii yoldan istifade

5 — Kolaylıkla müdafaa çareleri

İşte yukarıda hulâsa ederek topladığımız nüfus topluluklarının sebeplerini mıntakamıza tatbik edecek görürüz ki Tire şehrinin kuruluşunda bunların bir kaçının tesiri vardır.

Tire kazası İzmir vilâyetinin oldukça nüfusu fazla olan kazalarından biridir. Bu nüfus topluluğu yalnız şimdi değil; tarihi zamanlardanberi devam etmektedir. Bizim; Tire nüfusuna ait bulabildiğimiz istatistikler çok mahduttur. Bu istatistiklerden elimize geçen en eski istatistik 1894 tarihinde Vitale Guinet tarafından yazılmış olan L'Asie Mineure isimli eserdir ki bu eserde Tire şehrinin nüfusu : müslüman 8200, rum 6000, yabancı 300, yahudi 10 olmak üzere 14610 kişidir.

Tire kazasının köylerle birlikte umumî nüfusu ise : müslüman 20500, rum 8500, yabancı 300, yahudi 10 olmak üzere 28840 kişidir.

Vitale Guinet'den sonra tesadüf ettiğimiz nüfus istatistikleri Aydın vilâyeti namına çıkarılan Aydın salnamelerindedir. Bu salnameler de çok mahduttur. Bunların içerisinde bazılarında hiç bir nüfus istatistiğine tesadüf etmiyoruz. [1]

1895 tarihli ve 6/509 sayılı salname-nin 138 inci sahifesinde Tire kazasına ait nüfusta : müslüman 30247, rum 2486, ermeni 12, yahudi 1308, bulgar 109 dur. Umumî yekûn ise 33891 kişidir. Bu iki istatistik arasında mühim bir fark görüyoruz. Bilhassa yahudi unsuru arasında husule gelen

(1) İzmir Millî Kütüphanesinin 6/509, 34/127, 12/178 numaralı salnamelerine müracaat edilebilir.

fark hepsinden daha barizdir. Bu da Vitale Guinet'in tetkiksiz ve tahmini olarak yaptığı istatistik yüzünden olacaktır.

Bu tarihten sonraki salname ve istatistikler hakkında 1901 tarihine kadar malûmat alamıyoruz. 1901 salnamesinde kazanın nüfusunu :

Müslüman 30166, rum 2386, yahudi 1106, ecnebi tebası 815 olmak üzere 34774 kişi olarak görüyoruz.

Bu istatistikteki Tire kazasının erkek ve kadın nüfuslarına ayrılışları şudur:

Kadın 17474

Erkek 17299

Şimdiye kadar baktığımız salnamelerden sonra, en çok itimat edeceğimiz Cemiyeti rüsumiye azasından Cavit bey tarafından 1902 tarihinde çıkarılmış olan salnamedir. Bu salnamenin 404 üncü sahifesinde Tire kazasının umum nüfusunu :

	Yekûn	Yerli halk		Yabancı halk	
		Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
İslâm	30301	15098	15169	20	14
Rum	2265	1190	1075	—	—
Ermeni	12	—	—	7	5
Bulgar	50	—	—	31	19
Yahudi	1029	515	514	—	—
Umumî yekûn	33657	16803	16708	58	38

olarak görüyoruz.

Aynı salnamede Tirenin köy ve nahiyeye nüfuslarını da görmek mümkündür. [x]

Yukarıda istatistiklerini çıkardığımız 47 sene evvelki istatistiklere dikkat edile-

(x) İzmir Millî Kütüphanesinin 12/173 sayılı salnamenin 460 inci sahifesinden itibaren bakılabilir.

YURT TÜRKÜLERİ

**M A N İ S A**

Çamlı, ulu dağlardan pek dumanlı bakışın.  
Sanki göklere hasret o hicranlı bakışın.  
İri bir kartal gibi ne de şanlı bakışın.

Asmanda üzümlerin altın bir el Manisa  
Gedizin rüyasında uyu güzel Manisa.

Gün senden ayrılınca nası kanar Manisa.  
Dağlar al al kızarır, çamlar yanar Manisa  
Çobanlar kavalında seni anar Manisa

Asmanda üzümlerin altın bir el Manisa  
Gedizin rüyasında uyu güzel Manisa

Nahit Nafiz Edgüer

cek olursa; Tire hemen her zaman için kalabalık ve iktisaden yüksek bir ticaret sahasıdır. Bu nüfus vaziyetini cumhuriyet devri zamanında yapılan istatistiklerle karşılaştırırsak Tirenin takribî olarak 50 senelik nüfusunu gözden geçirmiş oluruz.

20/X/927 sayımına göre Tirenin nüfusu: 18951 erkek, 20277 kadın olmak üzere 39228 kişidir.

20/X/935 nüfus sayımına göre Tire şehrinde 9998 erkek, 10463 kadın, köy ve nahiyelerde de 10907 erkek, 11437 kadın olmak üzere bütün Tire kazasının umum nüfusu 20905 erkek, 21900 kadın; olarak umumî yekûnu da 42805 kişidir.

Şimdi yukarıdaki istatistiklerden elde ettiğimiz neticeler şudur ki: Tire eskiden beri oldukça kalabalık bir nüfus topluluğunun bulunduğu bir yerdir. Bu topluluğun sebeplerini de şöyle hulâsa edebiliriz.

1 — Tire şehrinin kurulduğu yer bir dağ yamacıdır. Şehir önündeki ovaya hâ-

kimdir. Şehirde oturan insanların çok uzaktan gelecekolan bir taarruzu görebilmelerine imkân vardır. Yani kendilerini kolaylıkla müdafaa edebilirler.

2 — Şehrin kurulduğu yamacın önü Küçük Menderesin meydana getirdiği bir ovadır. Bu ova oldukça münbit bir toprağa sahiptir. Her türlü ziraat yapılabilir. Yani kolaylıkla ziraat yapılabilmesidir.

3 — Eskidenberi Tire şehri şarktan garba doğru uzanan yolların üzerinde bulunmaktadır. Bunu da anlamak için gerek Yunan, ve gerekse Anadolu beylikleri, Osmanlı tarihlerini gözden geçirmek icap eder.

4 — Daimî ticaret sahası olmasıdır.

Bu neticelerden şunu çıkarabiliriz ki: Tirede nüfus fazla ve coğrafî bakımdan toplu bir iskâna sahiptir.

**HALİT NAFİZ EDGÜER**

Yazı işlerini idare eden : M. D.

**Fabrikatör**

**Mehmet**

**Ruşen**

**Akgün**

Milli sanayimizin büyük bir atölyesi olan

**Deri ve Kösele Fabrikası'nda**

**Bu büyük çatı Tiremiz için bir iftihardır.**  
*Her uevi saraciye ve deri işlerinin üstünlüğü ile tanınır*

**Abalı sabunları**

**TIRENİN**  
**EN NEFİS SABUNUDUR**

**Ali Ve İbrahim**

**URGANCIOĞLU**

**Pamuk ve zeytinyağı fabrikaları**

Tire ekonomisinin bize seviç veren sağlam bir çatısıdır  
**Orada en yeni en temiz ve en nefis işçiliği bulursunuz**

## Halkevleri Dergisi

Halkevinin adı	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Taşpınar	•
Amasya	Yeşilırmak	•
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altınyaprak	Aylık
Bahkesir	Kaynak	•
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Burdur	Aylık
Artvin	Çoruh	İki ayda bir
Denizli	İnanç	Aylık
Diyarbakır	Karacadağ	•
Elâzığ	Altan	•
Eminönü	Yeni Türk	•
Eminönü	Halk bilgisi haberleri	İki ayda bir
Kayseri	Erciyaş	Aylık
Eskişehir	Halkevi	•
Giresun	Aksu	•
Isparta	Ün	•
İzmir	Fikirler	Onbeş günde bir
Kars	Doğuş	Aylık
Konya	Konya	•
Manisa	Gediz	•
Mersin	İçel	•
Merzifon	Taşan	•
Milas	Yeni Milas	•
Muğla	Muğla	•
Niğde	Akpınar	•
Niksar	Ülker	•
Tire	Küçük Menderes	İki ayda bir
Trabzon	İnan	Aylık
Samsun	19 Mayıs	•
Sinop	Dıranaz	•
Sivas	Orta Yayla	•
Yozgat	Bozok	Onbeş günde bir
Zonguldak	Kara Elmas	Üç ayda bir



10 Kuruş